

Razvoj ruralnog turizma na području Vrgorca

Jujnović, Mia

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:988490>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

Razvoj ruralnog turizma na području Vrgorca

Mentor:

Doc. dr. sc. Davorka Mikulić

Student:

Mia Jujnović

Split, srpanj 2018.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. KARAKTERISTIKE I ZNAČAJKE RURALNOG TURIZMA	2
2.1. Definicija ruralnog turizma	2
2.2. Različiti oblici ruralnog turizma	4
3. RURALNI TURIZAM U HRVATSKOJ	8
3.1. Povijesni razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj.....	8
3.2. Sadašnje stanje ruralnog turizma u Hrvatskoj	9
3.3. Ponuda ruralnog turizma u Hrvatskoj	12
4. ANALIZA STANJA DESTINACIJE VRGORAC	16
4.1. Prostorna obilježja, administrativni ustroj i stanovništvo	16
4.2. Gospodarstvo	17
4.2.1. Poljoprivreda.....	17
4.2.2. Ostale gospodarske djelatnosti.....	18
4.3. Prometna infrastruktura	18
4.4. Komunalna infrastruktura	19
4.4.1. Vodoopskrbni sustav	19
4.4.2. Odvodnja otpadnih voda	20
4.4.3. Gospodarenje otpadom	20
4.5. Sustav elektroopskrbe	21
4.6. Sportsko-rekreacijska infrastruktura	21
4.7. Prirodni resursi i zaštićena prirodna baština	21
4.8. Kulturna dobra	23
4.9. Manifestacije	25
4.10. Turistička ponuda.....	26
4.10.1. Ugostiteljska ponuda.....	26
4.10.2. Ostala ponuda.....	27
4.11. Analiza turističke potražnje	27
4.12. Globalni turistički trendovi	29
4.12.1. Globalni turistički trendovi na strani potražnje	29
4.12.2. Globalni turistički trendovi na strani ponude.....	29
4.13. SWOT analiza	31

5. SMJERNICE ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA NA PODRUČJU VRGORCA	32
6. ZAKLJUČAK.....	34
LITERATURA	35
POPIS TABLICA	38
SAŽETAK.....	39
SUMMARY	39

1. UVOD

Ruralni prostor predstavlja suprotnost gradskom prostoru i može se definirati kao sredina s malom koncentracijom stanovnika, u kojemu je osnovno zanimanje poljoprivreda, a kojeg karakterizira posebni običaji i seoski identitet. Ruralna sredina je pogodna za razvoj turizma, a ruralni turizam predstavlja važan element održivog turističkog, ekonomskog i socijalnog razvoja ruralnih područja. U ovom radu analizirati će se destinacija Vrgorac i utvrditi temeljne prednosti i slabosti destinacije kako bi se ustanovile mogućnosti razvoja ruralnog turizma u navedenom području. Grad Vrgorac raspolaže sa bogatim prirodnim resursima i kulturnom baštinom, ali ti resursi još uvijek nisu dovoljno iskorišteni i područje Vrgorca je još uvijek nedovoljno turistički razvijena i prepoznatljiva destinacija, iako su u posljednje vrijeme vidljivi pomaci po tome pitanju.

Cilj ovog rada je analizirati potencijale i mogućnosti razvoja ruralnog turizma na području Vrgorca te ukazati na značenje turizma u revitalizaciji ruralnih područja. Metode koje će se koristiti u ovom radu su metoda analize i sinteze, metoda deskripcije i desk metoda koja se temelji na prikupljanju sekundarnih podataka.

Rad se sastoji od šest glavnih poglavlja. U uvodu se definira problem, definira cilj rada, navode se metode rada korištene u radu i struktura rada. U drugom teorijskom dijelu rada će se definirati ruralni turizam, navesti njegove značajke i različiti podoblici ruralnog turizma. U idućem poglavlju će se opisati ruralni turizam u Hrvatskoj, njegov povijesni razvoj, aktualno stanje i ponuda ruralnog turizma. U četvrtom poglavlju analizirati će se destinacija Vrgorac (prostor, administrativni ustroj, stanovništvo, gospodarstvo, infrastruktura, resursna i atrakcijska osnova, turistička ponuda, analiza turističke potražnje, globalni turistički trendovi i swot analiza). Zatim u petom poglavlju navesti će se smjernice za razvoj ruralnog turizma na području Vrgorca. U zadnjem poglavlju će se iznijeti zaključna razmatranja u svezi opisane teme.

2. KARAKTERISTIKE I ZNAČAJKE RURALNOG TURIZMA

2.1. Definicija ruralnog turizma

Razni autori različito pristupaju definiranju ruralnog turizma. Područja u kojima se odvija ruralni turizam je teško definirati zbog različitih kriterija koje različite zemlje uzimaju u obzir pri definiranju vlastitog ruralnog prostora, zatim sve turističke aktivnosti koje se odvijaju u ruralnim područjima ne moraju strogo biti okarakterizirane kao ruralne, već one mogu biti i urbane aktivnosti koje se odvijaju u ruralnom području. Osim navedenog, različite regije razvijaju različite oblike ruralnog turizma i teško je pronaći zajednička obilježja za sve zemlje. Ruralna područja su zahvatili složeni procesi promjena i nekoć jasna distinkcija između urbanih i ruralnih područja sada se više ne ističe.¹

Bilo koji oblik turizma koji se javlja u ruralnoj sredini i koji uključuje doživljavanje ruralne sredine, kulture, povijesne baštine, povezivanje sa lokalnom zajednicom i koji donosi ekonomsko i socijalno bogastvo lokalnoj zajednici može se definirati kao ruralni turizam.

Ruralni turizam može se definirati i kao poseban oblik turizma koji obuhvaća sve turističke aktivnosti na određenome ruralnom području, a ne samo aktivnosti koje bi se mogle odrediti kao agroturizam ili farmerski turizam, a najvažnije karakteristike te vrste turizma su mirna sredina, odsutnost buke, očuvani okoliš, komunikacija s domaćinima, domaća hrana i upoznavanje seljačkih poslova.²

Ruralni turizam u svom izvornom obliku bi trebao uključivati sljedeće pretpostavke³:

- Odvija se u ruralnoj sredini.
- Prema funkciji treba biti ruralan što znači da se treba temeljiti na posebnim karakteristikama ruralne sredine poput otvorenog prostora, treba obuhvaćati kontakt sa prirodom, kulturnom baštinom i tradicionalnom zajednicom.
- Građevine i naselje trebaju biti ruralnog karaktera što obuhvaća niskogradnju.

¹ Petrić, L. (2006): Izazovi razvoja ruralnog turizma u Vuković B. (Urednik), Dosadašnja praksa u Europi i reperkusije na Hrvatsku Acta turistica Vol 18, str. 143-144.

² World Tourism organisation (2004): Rural Tourism in Europe: Experiences, Development and Perspectives, str.15.

³ Lane, B. (1994): What is rural tourism, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 2.

- Treba ga karakterizirati tradicionalni karakter, povezanost sa lokalnim stanovništvom. Često će biti značajno kontroliran od strane lokalne zajednice i razvijen tako da donosi dobrobit zajednici.

Na Generalnoj skupštini Europske federacije ruralnog turizma „Eurogites“ definirani su opći kriteriji za definiranje ruralnog turizma koji su prihvaćeni od svih članica Federacije i tako su ustrojeni opći kriteriji jednaki za cijelu Europu, uz dopuštenje da države razvijaju ruralni turizam polazeći od svojih specifičnosti.⁴ U tablici 1. dan je prikaz tih kriterija.

Tablica 1: Kriteriji za definiranje okvira ruralnog turizma

KRITERIJI	TUMAČENJE
Smještaj objekta u prirodnom okruženju, selu ili malom gradu.	Manje od 5 000 stanovnika u selu/gradu ili u vrlo tipičnim/tradicionalnim naseljima.
Ruralno okruženje s izraženim obilježjima tradicionalnog poljodjelstva ili izuzetnim prirodnim vrijednostima.	Prirodne vrijednosti (park prirode, područja pod raznim stupnjevima zaštite). Ne smije prevladavati konvencionalna poljoprivreda.
Turizam nije prevladavajuća aktivnost i izvor prihoda	Odnos broja stanovnika i turističkih kreveta max. 1:1.
Dobra zaštita životne sredine, odsutnost buke i zagađenja	Prihvatljivi mirisi i buka tradicionalne poljoprivredne proizvodnje
Autentičnost smještajnog objekta i ambijenta.	-
Gostoljubivost – osobna briga domaćina o gostu.	-
Mali kapacitet smještajnih jedinica.	Max. 40 kreveta (ako zakonom nije drukčije određeno).
Poštivanje propisanih kriterija u ocjenjivanju objekata.	Prema prilagođenim standardima Federacije EUROGITÉS.
Društvena i socijalna održivost u kontekstu multifunkcionalnih aktivnosti na ruralnom prostoru.	Primjena kriterija „Agende 21“ za turizam kada budu propisani.
Povezanost s lokalnom zajednicom i tradicionalnom kulturom.	Gosti imaju mogućnost ostvarivanja kontakta ako žele.
Lokalni proizvodni i gastronomija	Dostupni u okruženju.
Kultura (folklor, zanatski proizvodi, običaji, nasljeđe...).	Dostupni u okruženju.
Isključujući kriteriji: gradski i industrijski lokaliteti i njihova okolica; područja masovnog i izrazito razvijenog turizma; buka, rizici/opasnosti, vidljiva ili druga zagađenja	Svi tipični ruralni utjecaji su prihvatljivi.

Izvor: Rurális, Standardi kvalitete, dostupno na: http://www.rurális.hr/hr/standardi_standardizacija.html

⁴ Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, str. 15.

2.2. Različiti oblici ruralnog turizma

Ruralni turizam spada pod složene vrste turizma koji objedinjavaju niz osnovnih vrsta turizma. S obzirom na obilježja pojedinih dijelova ruralnog prostora i s obzirom na atrakcijsku ponudu ruralne sredine mogu se javljati različite osnovne ili složene vrste turizma⁵:

- turizam na seljačkim gospodarstvima (agroturizam),
- rezidencijalni turizam (kuće za odmor-vikendice),
- sportsko-rekreacijski turizam,
- kulturni turizam,
- lovni i ribolovni turizam,
- edukacijski turizam,
- zavičajni turizam/nostalgični turizam,
- avanturistički turizam,
- tranzitni turizam,
- kamping turizam,
- kontinentalni nautički turizam,
- vjerski turizam,
- zdravstveni turizam,
- gastronomski i eno-gastronomski turizam,
- ekoturizam,
- turizam zaštićenih dijelova prirode i
- neke druge vrste turizma.

Agroturizam ili seljački turizam predstavlja najrašireniji oblik ruralnog turizma koji obuhvaća odmor na seljačkim gospodarstvima s korištenjem usluge smještaja, prehrane, pića, zabave, rekreacije i drugih usluga u obiteljskim zgradama ili drugim objektima smještaja (kamp, pansion, hotel) u sklopu seljačkog gospodarstva. Osnovnu djelatnost na seljačkom gospodarstvu predstavlja poljoprivreda, a usluge koje se pružaju turistima su dodatna djelatnost. Turisti mogu sudjelovati u rekreacijskim aktivnostima kao što su pješaćenje,

⁵ Kušen, E., (2006): Ruralni turizam u Čorak, S., (urednik), Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb, str.172-173.

ribolov, jahanje, skijanje, sanjkanje i sl. Seljačko gospodarstvo treba se baviti poljoprivrednom proizvodnjom, posebno povrtlarstvom, voćarstvom, ratarstvom, vinogradarstvom, pčelarstvom, ribnjačarstvom i dr.

S obzirom na usluge i objekte razlikuje se nekoliko različitih oblika agroturizma. Prema uslugama, razlikuju se agroturizmi u kojima se pružaju⁶:

- samo usluge prehrane,
- samo usluge smještaja ili
- usluge smještaja i prehrane.

S obzirom na objekte, razlikuju se oblici agroturizma za odmor⁷:

- u ruralnoj kući tradicionalne arhitekture,
- u obiteljskom ruralnom hotelu,
- u ruralnim sobama i apartmanima tradicionalne arhitekture,
- u ruralnim sobama i apartmanima nove arhitekture i
- na poljoprivrednom gospodarstvu s eko-ponudom.

Kao poseban pojavni oblik ruralnog turizma može se javiti i rezidencijalni turizam koji podrazumijeva povremeni boravak gradskih stanovnika u vlastitim objektima u ruralnoj sredini. U tim objektima mogu boraviti vlasnici za vrijeme blagdana i tijekom vikenda ili se mogu iznajmljivati turistima.⁸

Sportsko-rekreacijski turizam u sklopu ruralnog turizma obuhvaća sportsko-rekreativne aktivnosti u prirodi poput jahanja, vožnje biciklom, šetnje prirodom, plivanja, skijanja, igranje košarke, rukometa, odbojke, nogometa, tenisa i sl. Sportsko-rekreacijski turizam usmjeren je na zadovoljenje čovjekove potrebe za kretanjem, igrom, zabavom i aktivnim odmorom.⁹

Kulturni turizam je specifičan oblik turizma u kojem je motiv putovanja posjećivanje kulturnih spomenika, muzeja, galerija, kulturnih manifestacija i upoznavanje sa kulturom domaćeg stanovništva posebno u okviru ruralnog turizma gdje turisti nastoje ostvariti kontakt sa lokalnim stanovništvom i upoznati i doživjeti lokalne običaje i lokalnu kulturu.

⁶ Demonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj: s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, str. 25-27.

⁷ Ibid.

⁸ Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, str. 21.

⁹ Ibid, str. 23.

Lovni turizam je oblik turizma koji se ostvaruje na ruralnom području na poljoprivrednim, ostalim zemljišnim i vodenim površinama. Važnost lovnog turizma ogleda se u tome što on potiče razvoj destinacija u unutrašnjosti zemlje produljujući sezonu. Ribolovni turizam se također ostvaruje na ruralnom području na vodenim površinama. Ribolov se može vršiti na mirnim vodama ili na brzim rijekama.

Edukacijski turizam kada se javlja u sklopu ruralnog turizma uključuje program upoznavanja polaznika/turista sa karakteristikama određenog ruralnog prostora, stjecanja iskustva i znanja za vrijeme boravka u ruralnome području i sl. Edukacija može uključivati upoznavanje života i rada na selu sudjelovanjem u različitim aktivnostima koje se odvijaju u ruralnoj sredini (berba voća i povrća, izrada sira, pletenje, vezenje, pečenje kruha i dr.), upoznavanje sa tradicionalnim običajima, vještinama i upoznavanje sa ostalim obilježjima ruralnog kraja.¹⁰

Zavičajni turizam često prelazi u onaj rezidencijalni i temelji se na provođenju odmora u obnovljenim zavičajnim kućama, a njegovu osnovu čini veza između pojedinaca i određenog mjesta koji su se doselili u grad s njihovim zavičajem i na temelju te veze nastaje potreba za čestim putovanjima u njihov zavičaj.¹¹

Avanturistički turizam je određen alternativnim aktivnostima pojedinaca koji žele doživjeti nove izazove u želji za jedinstvenim iskustvom i zabavom. Aktivnosti koje se mogu ubrojati u ovaj oblik turizma su špiljarenje, penjanje, skijanje na vodi, rafting, slobodno penjanje i dr.

U sklopu kamping turizma turisti borave i spavaju u kamping mjestima u ruralnome području u okviru seljačkog gospodarstva ili u blizini prirodnih ljepota i/ili kulturno povijesnih znamenitosti. Kampovi u ruralnom području moraju ispunjavati minimalne i posebne uvjete opremljenosti iz klasifikacije i kategorizacije ugostiteljskih objekata.¹²

U okviru nautičkog turizma turisti borave i smješteni su na brodu ili jahti u ruralnom području na jezerima, rijekama i kanalima.

Vjerski turizam u okviru ruralnog turizma obuhvaća turistička kretanja u kojima je motiv zadovoljenje potreba duhovnog i religijskog karaktera i uključuje posjete vjerskim središtima i sudjelovanja u hodočašćima koja se nalaze u ruralnim sredinama.

¹⁰ Démonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj: s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, str. 65-66.

¹¹ Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, str. 22.

¹² Ibid, str. 32.

U okviru zdravstvenog turizma se koriste prirodni lijekovi i fizikalna terapija u cilju unapređivanja zdravlja i poboljšanja kvalitete života i usluge smještaja i prehrane, te medicinski nadzor turistima se osigurava u lječilištima.

Eno-gastronomski turizam podrazumijeva posjet destinaciji čiji je primarni cilj da zadovolji interes za gastronomijom, a uključuje konzumiranje hrane i pića, učenje o pripremanju jela ili pohađanje gastronomskih tečajeva. U sklopu ovog oblika turizma važnu ulogu ima raznovrsna gastronomska ponuda nacionalnih, regionalnih i tradicionalnih jela i postojanje vinogorja.

Ekoturizam je oblik turizma u kojem sudjeluju ekološko osviješteni pojedinci i grupe i kojima je cilj zaštititi i očuvati prirodna i kulturna dobra. Glavne karakteristike ekoturizma su promicanje održive aktivnosti bliske prirodnom okolišu, poticanje interesa za lokalnim okolišom i lokalnim proizvodima, veća pozornost se posvećuje kakvoći proizvoda i usluga te ekoturizam pomaže u promicanju odgovornog ponašanja i podizanju svijesti o potrebi zaštite prirode.¹³

Pored nabrojanih u ruralnom prostoru mogu se razvijati i drugi oblici turizma. Primjerice, moguć je razvoj popularnih oblika kao što su: foto-safari, promatranje ptica ili drugih životinja, praćenje divljih životinja po tragovima, traženje njihovih staništa i njihovo promatranje i sl.¹⁴

¹³ Miljak, T., Bačić, L., Kitić, M.(2012): Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu na primjeru Republike Hrvatske u Učenje za poduzetništvo (Urednik), Vol. 2., No.1., Zagreb, str. 327.

¹⁴ Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, str. 36.

3. RURALNI TURIZAM U HRVATSKOJ

U udjelu Hrvatske kopnene površine dominira ruralno područje, 79,1 % Hrvatske kopnene površine je klasificirano kao pretežno ruralno, 19,8 % kao mješovito, dok je samo 1,1 % područja klasificirano kao pretežno urbano područje. U istoj godini, 56,7 % stanovništva živi pretežno u ruralnim područjima.¹⁵

S obzirom na različitosti prirodno-resursne osnove i obilježja ruralne arhitekture i običaja, u Hrvatskoj je moguće razlikovati sedam ruralnih cjelina¹⁶:

1. Slavonija, Baranja i Srijem,
2. Hrvatsko zagorje, Prigorje, Međimurje i Podravina,
3. Posavina, Pokuplje i Moslavina,
4. Gorski kotar i Žumberak,
5. Lika i Kordun,
6. Istra i Hrvatsko primorje i
7. Dalmacija.

3.1. Povijesni razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj

Razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj započinje nakon Domovinskog rata poticanjem od strane Ministarstva turizma i Saveza seljaka, prvo, poticaji su bili usmjereni prema razvoju kontinentalnog turizma, a poslije kao bitan činitelj razvoja ruralnog prostora i obnove sela uz iznimke pojedinih seljačkih gospodarstva koji su nudili turističke usluge i prije Domovinskog rata u okolici Dubrovnika i Vinkovaca. Razvoju ruralnog turizma se pristupilo jednostrano jer se poticao razvoj turizma na seljačkim gospodarstvima. U svrhu razvoja turističkih seljačkih gospodarstava od 1991. bilo je organizirano niz akcija, kojima je kao uzor poslužila praksa razvoja ove vrste turizma u Austriji, Bavarskoj i Sloveniji.¹⁷

¹⁵ The European Agricultural Fund for Rural Development (2015): Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. godine, str. 13.

¹⁶ Demonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj: s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, str 46.

¹⁷ Čorak, S., Mikačić, V. (2006): Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb, str. 177.

Značajniji poticaj razvoju ruralnog turizma u Hrvatskoj započinje od 1995. godine kada Ministarstvo turizma Republike Hrvatske započinje s inicijativama za razvoj ruralnog turizma i prvim aktivnostima kao što su prikupljanje informacija, edukacija inicijatora i stvaranje pretpostavki za njegov razvoj. Poslije, osnovan je „Savjet za ruralni turizam“, koji je kasnije prerastao u „Savjet za razvoj malog i srednjeg poduzetništva. Nakon 1999. godine događale su se samo pojedinačne inicijative bez potpore resornog ministarstva sve do kraja 2003. godine kada nova Vlada RH, kroz resore poljoprivrede i turizma, započinje posvećivati veću pozornost razvoju ruralnog prostora i gospodarskih djelatnosti na ruralnim područjima. Istarska županija prva se počela baviti ruralnim turizmom i postigla je značajne rezultate.¹⁸

3.2. Sadašnje stanje ruralnog turizma u Hrvatskoj

Hrvatska ima bogate prirodne i kulturno-povijesne resurse, očuvani okoliš i više od 160 tisuća upisanih poljoprivrednih gospodarstava. Unatoč potrebnim preduvjetima za razvoj ruralnog turizma, ruralni turizam u Hrvatskoj još uvijek je nedovoljno i neravnomjerno razvijen. U ukupnom turističkom prometu još uvijek dominira turizam u primorskom dijelu Hrvatske.

Ruralni turizam nije eksplicitno definiran u hrvatskoj legislativi. Određena pitanja ruralnog turizma su izravno ili neizravno regulirana turističkim zakonima i njihovim provedbenim aktima.

Turistički zakoni i pravilnici kojima se reguliraju određena pravna pitanja ruralnog turizma su¹⁹:

1. Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (NN 30/95),
2. Zakon o članarinama u turističkim zajednicama (NN 35/39),
3. Zakon o boravišnoj pristojbi (NN 27/91),
4. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 138/06),
5. Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07),
6. Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (NN 54/16),

¹⁸ Demonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj: s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, str. 47-49.

¹⁹ Kušen, E., (2006): Ruralni turizam u Čorak, S., (urednik), Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb, str. 180.

Evidencija o dolascima turista u okviru ruralnog turizma na području Hrvatske ne evidentira se posebno, ali je moguće pratiti dolaske i noćenja turista u sklopu ruralnog turizma prema vrstama turističkih smještajnih objekata koji spadaju pod objekte ruralnog turizma. U tablici 2. prikazani su dolasci i noćenja turista u planinarskim domovima, lovačkim domovima, kampovima u seljačkim kućanstvima i kamp-odmorištima u seljačkim kućanstvima u 2017. i 2016. godini u Hrvatskoj.

Tablica 2: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u Hrvatskoj

Vrsta objekta	Dolasci		Noćenja	
	2016.	2017.	2016.	2017.
Planinarski domovi	7 944	9 830	15 967	20 275
Lovački domovi	3 889	3 613	8 024	8 036
Kampovi u seljačkim kućanstvima	3 168	5 024	9 119	17 807
Kamp-odmorišta u seljačkim kućanstvima	-	113	-	559
UKUPNO	15 001	18 580	33 110	46 677

Izvor: DZS (veljača 2018): Dolasci i noćenja turista u 2017. godini, raspoloživo na: www.dzs.hr

Iz tablice je vidljivo povećanje ukupnog broja dolazaka u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu, taj broj se povećao za 24 %, broj noćenja je također porastao u 2017. godini za 41 % u odnosu na prethodnu godinu 2016. godinu. Najveći porast dolazaka i noćenja zabilježen je u kampovima u seljačkim kućanstvima.

U Splitsko-dalmatinskoj županiji u objektima na OPG-u (seljačkim domaćinstvima) u 2016. godini ostvareno je 9 024 noćenja i 1 339 dolazaka, a popunjenost kreveta bila je 18,82 %.

U tablici 3. Prikazan je turistički promet u OPG, seljačkim domaćinstvima po kategoriji i njihova prosječna popunjenost u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Tablica 3: Turistički promet u OPG, seljačkim domaćinstvima po kategoriji i prosječna popunjenost u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Vrsta objekta OPG (seljačko domaćinstvo)	Objekt kategorija	Broj objekata	Broj kreveta	Broj dolazaka	Broj noćenja	% Popunjenost po krevetima
Objekti na OPG-u	2 sunca	4	27	475	1 806	18,28 %
Objekti na OPG-u	2 zvjezdice	1	2	18	219	29,92 %
Objekti na OPG-u	3 sunca	3	20	250	2 038	27,84 %

OPG-u						
Objekti na OPG-u	3 zvjezdice	17	51	477	3 884	20,81 %
Objekti na OPG-u	4 zvjezdice	2	10	75	693	18,93 %
Objekti na OPG-u	Nema kategorizacije	1	21	44	384	5,00 %
UKUPNO		28	131	1 339	9 024	18,82 %

Izvor: Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije: Statistička analiza turističkog prometa 2016., Split, kolovoz 2017. godine

Najveći broj noćenja je ostvaren u objektima sa 3 zvjezdice i najveći broj dolazaka, razlog tome je što objekti sa tri zvjezdice imaju najveći udio u strukturi svih objekata, a najmanji broj ostvaren je u objektima sa 2 zvjezdice. Objekti sa 2 zvjezdice imaju najmanji udio u strukturi smještaja, a kod njih je zabilježen najveći postotak popunjenosti (29,92 %).

U tablici 4. naveden je broj dolazaka i noćenja turista u Dalmatinskoj zagori u 2016. godini.

Tablica 4: Broj dolazaka i ostvarenih noćenja u Dalmatinskoj zagori u 2016. godini.

Dalmatinska zagora	Broj dolazaka	Broj ostvarenih noćenja
Sinj	10 074	19 330
Dicmo	601	5 295
Hrvace	482	2 229
Otok	23	191
Trilj	2 893	14 082
Dugopolje	30 246	42 171
Vrgorac	1 084	5 552
Imotski	3 175	22 938
Cista Provo	311	2 966
Lokvičići	0	0
Lovreć	61	769
Podbablje	780	8 032
Proložac	379	4 052
Runovići	25	151
Zagvozd	373	3 245
Zmijavci	538	5 024
Vrlika	348	1 250
Ukupno	51 393	137 277

Izvor: Vlastita izrada prema SDŽ: Statistička analiza turističkog TZ prometa 2016., Split, kolovoz 2017. godine

Iz tablice je vidljivo da je u Dalmatinskoj zagori zabilježeno ukupno 51 393 dolazaka stranih i domaćih turista što čini udio od 1,87 % u ukupnom broju dolazaka turista u destinacije Splitsko-dalmatinske županije u 2016. godini, a ostvareno je 137 277 noćenja što čini udio samo od 0,90 % u ukupnoj strukturi noćenja u destinacijama Splitsko-dalmatinske županije. Navedeni podaci ukazuju na još uvijek prisutnu dominaciju priobalnog turizma u odnosu na turizam koji se ostvaruje u unutrašnjosti Dalmacije.

3.3. Ponuda ruralnog turizma u Hrvatskoj

Hrvatsku ponudu ruralnog turizma čine razni objekti za pružanje usluge smještaja, prehrane i pića (turistička seljačka obiteljska gospodarstva, hoteli u planinskim i ostalim mjestima u unutrašnjosti Hrvatske, lječilišta-toplice, kampovi), prirodna i kulturna baština te različite turističke ponude i atrakcije koje služe za zabavu, sport, rekreaciju, kulturne, vjerske i druge potrebe.

Prvi nacionalni katalog „Ruralni turizam Hrvatske“ predstavio je ukupno 317 objekata seoskog turizma podijeljenih u dvije kategorije²⁰:

1. objekti sa smještajnim kapacitetom i prehranom
2. objekti izletišta, kušaonice, vinotočja za jednodnevni i poludnevni boravak.

Nacionalni katalog je podijeljen na deset turističkih regija u skladu sa turističkom podjelom Hrvatske:

1. Slavonija
2. Središnja Hrvatska
3. Grad Zagreb
4. Lika-Karlovac
5. Kvarner
6. Istra
7. Dalmacija-Zadar
8. Dalmacija-Šibenik
9. Dalmacija-Split
10. Dalmacija-Dubrovnik.

U tablici 5. popisan je broj objekata sa smještajnim kapacitetom i prehranom, objekti izletišta, kušaonice i vinotočja za jednodnevni i poludnevni boravak unutar svake regije.

²⁰ HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske-nacionalni katalog, str.38.

Tablica 5: Objekti seoskog turizma u Hrvatskoj po regijama

Regija	Objekti sa smještajnim kapacitetom i prehranom	Objekti izletišta, kušaonice, vinotočja za jednodnevni i poludnevni boravak	Ukupno
Slavonija	51	31	82
Središnja Hrvatska i Grad Zagreb	57	50	107
Lika Karlovac	7	5	12
Kvarner	6	2	8
Istra	21	6	27
Dalmacija-Zadar	5	2	7
Dalmacija-Šibenik	7	13	20
Dalmacija-Split	7	8	15
Dalmacija-Dubrovnik	15	24	39
UKUPNO	176	141	317

Izvor: HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske-nacionalni katalog

Najviše objekata seoskog turizma ima regija Središnja Hrvatska i Grad Zagreb sa ukupno 107 objekata, zatim slijedi Slavonija sa 82 objekta seoskog turizma dok najmanji broj objekata ima regija Dalmacija-Zadar u kojoj je registrirano ukupno 8 objekata.

Važan dio hrvatske ponude čini bogata prirodna baština koja čini značajan resurs ruralnog turizma. Prema Upisniku zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj zaštićeno je ukupno čak 408 područja u različitim kategorijama. Najveći udio zaštićene površine čine parkovi prirode (4,90 % ukupnog državnog teritorija). U tablici 6. nalazi se popis svih zaštićenih područja unutar Republike Hrvatske.

Tablica 6: Popis zaštićenih područja unutar RH

Kategorija	Broj ZP	Površina (km ²)	% površine RH
STROGI REZERVAT	2	24,19	0,03
NACIONALNI PARK	8	979,63	1,11
POSEBNI REZERVAT	77	400,11	0,45
PARK PRIRODE	11	4320,48	4,90
REGIONALNI PARK	2	1025,56	1,16
SPOMENIK PRIRODE	80	2,27	0,003
ZNAČAJNI KRAJOBRAZ	82	1331,28	1,51
PARK-ŠUMA	27	29,54	0,03

SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE	119	8,36	0,01
POVRŠNA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA UNUTAR DRUGIH ZAŠTIĆENIH PODRUČJA		593,39	0,67
UKUPNO ZP U RH	408	7528,03	8,54

Izvor: HAOP: Zaštićena područja u Hrvatskoj (2017), raspoloživo na: www.haop.hr

Osim prirodne baštine, Hrvatska ima i bogatu kulturnu baštinu. Hrvatska ima ukupno 13 dobara koja su popisana u UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine i 1 kulturno dobro kojemu je potrebna hitna zaštita. Nematerijalna kulturna dobra Republike Hrvatske upisana na UNESCO-ovu listu nematerijalne kulturne baštine su²¹:

1. Godišnji pokladni ophod zvončari s područja Kastavštine
2. Fešta sv.Vlaha, zaštitnika Dubrovnika
3. Čipkarstvo u Hrvatskoj (Centri u Lepoglavi, Hvaru i Pagu)
4. Procesija za križen na otoku Hvaru
5. Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana
6. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja
7. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja
8. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske
9. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju
10. Bećarac-vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema
11. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore
12. Klapsko pjevanje
13. Mediteranska prehrana
14. Glazbeni izričaj „ojkanje“-potrebna hitna zaštita.

Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kojeg vodi Ministarstvo kulture u listu zaštićene nematerijalne kulturne baštine uvršteno je 160 kulturnih dobara. Neka od najznačajnijih kulturnih dobara u okviru ruralnog turizma su ganga, glazbeni izričaj ojkanje, bećarac, Kolo na dva štuka, Lepoglavska čipka, Ličko prelo, Međimurska popevka, Nijemo

²¹ HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske-nacionalni katalog, str.13.

kolo Dalmatinske zagore, Požeški vinogradarski običaj-Grgurevo, Priprema sira iz mješine s područja Dalmatinske zagore, Velebita i Like, Tradicije uzgoja lipicanaca u Slavoniji, Baranji i Srijemu, Umijeće izgradnje i sviranja gajdi i duda u istočnoj i središnjoj Hrvatskoj i dr.

4. ANALIZA STANJA DESTINACIJE VRGORAC

Analizom stanja pruža se uvid u prostorna obilježja, administrativni ustroj, stanovništvo, gospodarstvo, infrastrukturu, resursne i atrakcijske osnove destinacije. Analiza stanja destinacije pruža i osnovu na temelju koje se utvrđuju snage i slabosti destinacije.

4.1. Prostorna obilježja, administrativni ustroj i stanovništvo

Vrgorac je smješten u Splitsko-dalmatinskoj županiji na krajnjem sjeveroistočnom rubu Županije, između Imotske krajine i Makarskog primorja i prostorno je najveći grad u Županiji (284 km²). Od obalnog morskog područja odvojen je planinama Biokovo i Rilić (Sv. Ilija, 1033 m, V. Kapela, 1160 m i Šapašnik, 920 m), obuhvaća udolinu između planinskih grebena Biokovo-Rilić i Šibenik-Matokit, sa pripadajućim planinskim padinama zabiokovske Župe do Vrgorca, zatim planinsko područje Šibenika i Matokita, kršku uvalu Bunina i zapadne dijelove polja Rastoka i Jezera. Na sjeverozapadu graniči s općinama Runovići i Zagvozd, sjeveru i sjeveroistoku s BIH, na jugoistoku s općinom Gradac, a na jugozapadu s općinom Podgora.²²

Vrgorac se dijeli na 25 mjesnih zajednica: Banja, Dragljane, Draževitići, Duge Njive, Dusina, Kljenak, Kokorići, Kotezi, Kozica, Kutac, Mijaca, Orah, Podprolog, Poljica Kozička, Prapatnice, Rašćane, Ravča, Stilja, Umčani, Veliki prolog, Vina, Višnjica, Vlaka, Vrgorac i Zavojane. Na čelu svake mjesne zajednice je lokalni Mjesni odbor kojeg stanovnici biraju na izborima. Temeljne gradske institucije su Gradsko vijeće i Gradsko poglavarstvo. Gradsko vijeće Vrgorca je predstavničko tijelo stanovnika Grada i tijelo lokalne samouprave izabrano na izborima. Mandat njegovih zastupnika traje četiri godine. Članove Gradskog poglavarstva bira Gradsko vijeće u pravilu iz svojih redova članova, na prijedlog gradonačelnika.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Grad Vrgorac ima ukupno 6.572 stanovnika. U tablici 7. naveden je broj stanovnika u svakom naselju na području Vrgorca.

²² Mandarić, M., Bašić, V., Rakuljić, S. (2007): Program ukupnog razvoja Grada Vrgorca, Solin, str. 14.

Tablica 7: Broj stanovnika u naseljima Grada Vrgorca prema popisu stanovništva iz 2011. godine

NASELJE	BROJ STANOVNIKA	POSTOTNI UDIO %
Banja	202	3,07
Dragljane	52	0,79
Draževitići	203	3,09
Duge Njive	105	1,60
Dusina	494	7,52
Kljenak	86	1,31
Kokorići	161	2,45
Kotezi	278	4,23
Kozica	56	0,85
Mijaca	95	1,45
Orah	268	4,08
Podprolog	355	5,40
Poljica Kozička	172	2,62
Prapatanice	179	2,72
Rašćane	130	1,98
Ravča	154	2,34
Stilja	320	4,87
Umčani	227	3,45
Veliki Prolog	499	7,59
Vina	134	2,04
Višnjica	14	0,21
Vlaka	41	0,62
Vrgorac	2.039	31,03
Zavojane	308	4,69
UKUPNO	6.572	100,00

Izvor: vlastita izrada prema podacima DZS, www.dzs.hr

4.2. Gospodarstvo

Gospodarstvo Grada Vrgorca se ostvaruje kroz osnovne djelatnosti: poljoprivredu, industriju i obrt.

4.2.1. Poljoprivreda

Najrazvijenije gospodarske djelatnosti u Vrgorcu oduvijek su bile poljoprivreda i stočarstvo koje su, posebice poljoprivreda, sve do danas ostale najrazvijenije gospodarske djelatnosti vrgoračkog kraja. U novije vrijeme razvija se intenzivno voćarstvo i povrtlarstvo. Prema podacima iz Popisa 2011. godine, 37 % udjela u ukupnom korištenom poljoprivrednom zemljištu zauzimaju oranice, zatim vinogradi sa 30% te voćnjaci čiji je udio 20%. Što se tiče

stočarstva danas, prema Popisu iz 2011., najveći broj kućanstava se bavi peradarstvom (22 %) i kozarstvom (8%).²³ Na području Grada Vrgorca postoji preko 500 OPG-ova, a bave se vinogradarstvom, vinarstvom, voćarstvom, pčelarstvom i jagodarstvom.

Vinogradarstvo predstavlja važnu granu poljoprivrede i na uzgoj stolnog grožđa opada 30% od kojih se ističu sorte Kardinal i Viktorija, a na vinske sorte 70% od kojih su najznačajnije crne sorte Trnak, Merlot, Vranac i Plavka, a od bijelih Rukatac, Zlatarica, Medna, Pošip i Kuč. U proizvodnji voća najznačajnija je proizvodnja jagoda, Vrgoračka jagoda ističe se svojom kvalitetom i na površini od 200 ha zasađeno je približno 1.000.000 sadnica. Od ostalog voća najznačajnije vrste su: jabuka, breskva, nektarina, šljiva i smokva. U ratarskoj proizvodnji najveći udio ima krumpir, lubenica, rajčica i paprika.

4.2.2. Ostale gospodarske djelatnosti

Na području Vrgorca u segmentu prerađivačke industrije dominira proizvodnja hrane i pića i proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda. U sklopu mesno-prerađivačke industrije važnu ulogu ima Mesna industrija Braća Pivac d.o.o. U građevinarstvu važnu ulogu ima razvoj malih i srednjih poduzeća u niskogradnji i visokogradnji, a te tvrtke su Građevno, GTP, Vodoprivreda, Gradina, i TIV. U sektoru usluga dominiraju trgovina na veliko i malo i prijevoznike usluge. U posljednje vrijeme dolazi i do razvoja turizma kroz veću turističku ponudu o čemu će biti više riječi u nastavku rada.

U procesu izgradnje je i gospodarska zona „Ravča“ ukupne površine 68,34 ha, a Urbanističkim planom utvrđeno je kako će namjena površine u sklopu zone biti proizvodna (zanatska) te poslovna (uslužna i trgovačka). Najavljeno je pokretanje više od 130 milijuna kuna privatnih investicija po investicijskim programima investitora koji planiraju otvoriti minimalno 65 novih radnih mjesta.

4.3. Prometna infrastruktura

U sklopu cestovne infrastrukture na području Vrgorca ukupna duljina javnih cesta je 213,57 km, od čega je 30,88 (14%) autocesta, 40,58 km (19 %) državnih cesta, 60,36 km (28 %) županijskih i 81,75 km (38%) i lokalnih cesta. Važnu ulogu u prometnom povezivanju Vrgorca ima autocesta A1 čija je ukupna duljina na području Grada Vrgorca 30,88 km. Na

²³ Ekonomski fakultet u Splitu (2016): Strategija razvoja Grada Vrgorca, Split, str. 110-111.

području Vrgorca ima dva ulaza/izlaza (Ravča i Vrgorac) i povezuje Grad Vrgorac u sustav RH, a samim time i u europski prometni sustav. Važnu ulogu u sklopu longitudinalnih pravaca na području Grada Vrgorca ima i državna cesta D62 koja povezuje Grad Vrgorac sa Dalmatinskom zagorom na području Splitsko-dalmatinske županije i sa Gradom Metkovićem na području Dubrovačko-neretvanske županije. Najznačajniji transverzalni pravac je državna cesta D512 koja povezuje Vrgorac sa Makarskom. Osim navedenih cesta na području Vrgorca nalazi se još županijskih i lokalnih cesta koje povezuju dijelove Grada Vrgorca.

U budućnosti se planira izgradnja tunela Ravča-Drvenik koji bi povezao Vrgorac i ostali dio Zagore sa priobalnim područjem. Planirana spojna cesta je duga 7,36 km, a tunel kroz Rilić duljine 5,6 km.

Na području Vrgorca postoji autobusni kolodvor, ali ne postoji šalter za kupnju i rezervaciju karata i za dobivanje potrebnih informacija. Vrgorac je redovnim autobusnim linijama povezan sa Splitom, Zagrebom, Mostarom, Pločama i Metkovićem.

Na području Grada Vrgorca ne postoji infrastruktura željezničkog prijevoza, a što se tiče infrastrukture zračnog prijevoza ne postoje zračna pristaništa/ letjelišta, ali postoji jedan heliodrom u naselju Kokorići koji se koristi u svrhu hitnih medicinskih intervencija i u privatne svrhe.

4.4. Komunalna infrastruktura

Komunalna infrastruktura omogućava opskrbu vodom, odvodnju otpadnih voda, opskrbu plinom i sakupljanje i zbrinjavanje otpada.

4.4.1. Vodoopskrbni sustav

Vodoopskrbnim sustavom Grada Vrgorca upravlja Komunalno d.o.o. i sastoji se od dva podsustava. Podsustav Banja je izgrađen 1988. godine i podmiruje cca 80% potreba na području Grada Vrgorca. Njegov ukupni volumen svih vodosprema iznosi 4.120 m³, a ukupna dužina od 78,2 km.

Podsustav Butina izgrađen je 1970. godine i podmiruje cca 20% potreba na području Grada Vrgorca. Ukupni instalirani kapaciteti iznose 1.100 m³, a ukupna dužina mreže je 46,9 km.

Vodoopskrbni sustav još nije dovršen u cijelosti, ostalo je nedovršena vodoopskrba dijela naselja Orah, na području zaseoka Kovačevići i područje naselja Poljica Kozička i Mijaca. Što se tiče kvalitete vodoopskrbnog sustava treba spomenuti da su vremenskom razdoblju kada su izgrađeni podsustavi polagane azbestne cementne cijevi (uglavnom tipa C), a u kasnijim fazama izgradnje korištene su duktilne cijevi. Izgradnja vodoopskrbnog sustava novijeg doba koristila je plastične cijevi visoke gustoće (PEHD) koje se koriste i ugrađuju u posljednjih 50 godina. Ovakav sustav vodoopskrbe stvara probleme duktilnosti cjevovoda koji često puca zbog razlike tlakova na vodovodnom području iznad 300 m nadmorske visine te su potrebne sanacije. Funkcioniranje sustava se ne može smatrati zadovoljavajućim zbog procijenjenih gubitaka od 70% i postojeći vodoopskrbni sustav je zbog konfiguracije terena i čestog prempumpavanja previše oslonjena korištenje električne energije iz sustava HEP-a zbog čega je osnovna cijena vode previsoka.²⁴

4.4.2. Odvodnja otpadnih voda

Izgrađena je kanalizacijska mreža na koju je priključeno 3.500 kućanstava Grada Vrgorca, ali pročištač otpadnih voda trenutno nije u funkciji jer gradska kanalizacija nije spojena na njega. Trenutno je u tijeku rekonstrukcija pročištača čime bi se uskoro trebao riješiti problem gradske kanalizacije i trenutno je pušten pročištač u probni rad.

4.4.3. Gospodarenje otpadom

Komunalni otpad koji nastaje na području Grada Vrgorca organizirano se prikuplja i odvozi od strane tvrtke Gradska čistoća i usluge d.o.o., tvrtka obuhvaća i sakupljanje i odvoz glomaznog otpada i odvojenog sakupljenog otpada. Miješani komunalni otpad se odvozi jednom tjedno, a sakupljanje glomaznog otpada se vrši prema pozivu građana. Na području Grada Vrgorca postoji 25 *divljih* odlagališta, a na onečišćenim lokacijama Rastok polje i Umčani su se provodile akcije čišćenja otpada. Sakupljanje i odvoz korisnog otpada se vrši putem zelenih otoka, a na području Grada Vrgorca su postavljena tri zelena otoka na kojima se odvojeno sakupljaju papir, staklo i plastika, a na jednom od tri zelena otoka se prikuplja i tekstil.²⁵

²⁴ Ekonomski fakultet u Splitu (2016): Strategija razvoja Grada Vrgorca, Split, str. 35.

²⁵ Maxicon d.o.o.(2017): Plan gospodarenja otpadom Grada Vrgorca za razdoblje 2017.-2022., str. 20-22.

4.5. Sustav elektroopskrbe

Sustav elektroopskrbe Grad Vrgorac se nalazi na distribucijskom području Split, pogon Vrgorac. Elektroopskrba Grada Vrgorca vrši se iz TS 110/20 (10) kV Vrgorac, iz ove trafostanice pružaju se zračni i podzemni distributivni vodovi prema cjelokupnom području Grada Vrgorca i šire. Na području Grada Vrgorca predviđeno je područje za testiranje mogućnosti proizvodnje električne energije putem vjetra na lokaciji brda Gradina, dok lokacije solarnih elektrana nisu predviđene.²⁶

4.6. Sportsko-rekreacijska infrastruktura

Sportsko-rekreacijsku ponudu u Vrgorcu čine gradska sportska dvorana, veliki broj igrališta u naseljima, otvoreno vježbalište u Vrgorcu, boćarski dom „Niko Vukosav“ i brojna boćarska igrališta koja se nalaze u svakom naselju.

Dom športova Vrgorac je javna ustanova koja pruža usluge na području športa i tjelesne kulture te upravlja i gospodari športskim objektima koji su odlukom osnivača (grad Vrgorac) dani na korištenje ustanovi. Dvorana također ustupa i svoj prostor na korištenje građanima, športskim udrugama i pojedincima. Prostor ustanove koristi se i za nastavu tjelesnog odgoja u osnovnoj i srednjoj školi.

Aktivna zona je vježbalište na otvorenome smješteno pokraj osnovne škole u Vrgorcu. Vježbalište obuhvaća ukupno šest sprava za vježbanje različitih namjena.

Boćarski dom „Niko Vukosav“ u sklopu Vinarije Pilač sastoji se od 4 zoga za profesionalno boćanje, dvorana ima kapacitet 300 sjedećih mjesta. U sklopu Vinarije Pilač nalazi se i fitness dvorana sa 25 raznih sprava.

4.7. Prirodni resursi i zaštićena prirodna baština

Područje Vrgorca je okruženo planinama dinarskog krša koje je protkano brojnim ponikvama, vrtačama, škrapama i jamama kojim dominiraju tri velika, krška polja. Podzemlje krša

²⁶ Ekonomski fakultet u Splitu (2016): Strategija razvoja Grada Vrgorca, Split, str. 47.

povezano je vodama, rijekama ponornicama, ponorima, izvorima te privremenim i stalnim površinskim tokovima. Življe dinarskog krša raznoliko je i puno endema od kojih je najpoznatija čovječja ribica.²⁷

Natura 2.000 najveća koordinirana mreža područja očuvanja prirode uključila je sedam lokaliteta na području Vrgoračke krajine na popis, a to su: Bikovo i Rilić, Rastočko polje, Izvor Dropulića vrilo, Velika špilja kod Antunovića, Betina-velika jama, Matica-vrgoračko polje i Jasena ponor.

Područje očuvanja Biokovo i Rilić uspostavljeno je s ciljem očuvanja ptica, a jarebica kamenjarka, suri orao, sova ušara, planinski djetlić, crna žuna, sivi sokol i siva žuna su stalno prisutne na navedenome području.

Park prirode Biokovo je najviša i najveća planina u Dalmaciji i proteže se kroz Vrgorac, Brela, Bašku vodu, Makarsku, Tučepe, Podgoru, Zagvozd, Zadvarje i Šestanovac. Ističe se svojom geomorfološkom i biološkom raznolikosti. Na području parka isrpresjecano je pješačkim stazama i vidikovcima. Planinu karakteriziraju duboke jame, spilje, ponori i šume bukve. Biokovo obiluje biljnim i životinjskim vrstama, među kojima je veliki broj endemičnih i reliktnih vrsta (biokovsko zvonce, uskolisna zečina i dr.)

Rilić je niži jugoistočni ogranak biokovskog planinskog masiva. Usporedno s Rilićem, u zaleđu se pruža Vrgorsko polje Jezero te Vrgorsko Vrgorsko gorje s planinama Matokit, Mihovil i Šibenik. Na Riliću se nalaze i pješačke staze „Alberta Fortisa“ koje su dobile ime u čast talijanskog opatu i putopiscu iz 18. stoljeća koji je proputovao ovim krajem.

Planine Mihovil i Šibenik su planine na sjevernom području Grada Vrgorca sa izazovnim stazama i vidikovcima. Pješačke staze Mihovila imenovane su u pješačke staze Stipe Božića u čast planinaru, alpinistu i putopiscu Stipi Božiću koji je rođen u ovom kraju. Atraktivnost ovih staza upotpunjavaju slikovita sela i zaselci, biseri pučke arhitekture, mnogobrojna arheološka nalazišta, autentična flora i fauna te lovišta.

Rastočko polje nalazi se na jugozapadnom dijelu Grada Vrgorca, područje je zaštićeno s ciljem očuvanja crvenkapice i vrgoračke gobice, posebnost polja je i u velikom broju ponora kroz koje nestaje rijeka Matica.

²⁷ Vrgorac-katalog (2014), dostupno na www.vrgorac.hr

Izvor Dropulića vrilo nalazi se na području jugoistočno od Velikog prologa, a na ovom području obitava čovječja ribica.

Velika špilja kod Antunovića nalazi se kod zaseoka Gornji Antunovići, ovakva vrsta špilje karakteristična je za Pretnerov hidrobid (*Paladilhropsis pretneri*) iz porodice puževa.

Betina velika jama nalazi se na lokaciji naselja Kokorići, dubina joj je viša od 60 m, s vrlo dubokim podzemnim jezerima, iz kojih se koristi voda za navodnjavanje u poljoprivredi. Područje očuvanja Jama je pogodno stanište za špiljskog veslonožca petkovskog (*Stygodiaptomus petkovski*) i dinarsku endemsku vrstu.²⁸

Matica Vrgoračko polje obuhvaća lokaciju na Vrgoračkom polju Jezero te prati tok rijeke Matice do ponora Crni vir. Područje posebno bitno za dinarskog špiljskog školjkaša, koji kao jedini školjkaš na svijetu živi u podzemlju. Područje je važno i za očuvanje čovječje ribice na području Dalmacije, važno je za crvekrpicu, jedno je od dva važna staništa za primorsku paklaru i makla, jedno je od tri važna područja za cetinskog vijuna te za vrgoračku gobicu.

Jasena ponor nalazi se u naselju Ravča, na južnom dijelu Majića polja. Ispod ponora na dubini od 180 m se nalazi podvodno jezero. Na ovome području se ističe kolonija dinarskog špiljskog školjkaša (*Congerina kusceri*), kao jedna od 6 poznatih kolonija na području RH, područje je i bitno za očuvanje čovječje ribice.

Polje Jezero je polje u dinarskom kršu kroz koje prolazi rijeka Matica nastala od nekoliko vrela i estavela na rubovima polja. Uz rubove polja razvijeno povrtlarstvo i maslinarstvo te voćarstvo, smokva, breskva, šljive i jagoda. Biciklističke i pješačke staze „Fra Ante Gnječa“ prolaze Poljem Jezero uz izvore i tok rijeke Matice.

4.8. Kulturna dobra

Vrgorac ima bogatu kulturnu baštinu koja se sastoji od prapovijesnih utvrda, gradina, gomila, kula, župskih crkva sa srednjovjekovnim grobljima, arheološka nalazišta itd.

Posebno se ističu tvrđave i kule, tvrđava Gradina smještena je na gorskom položaju i pripada nizu dobro očuvanih materijalnih ostataka osmanske kulturne baštine. Tvrđava se sastoji od tri dijela i u unutrašnjosti se nalaze ostaci nekoliko zgrada različitih namjena. Jedna od najljepših

²⁸ Ekonomski fakultet u Splitu (2016): Strategija razvoja Grada Vrgorca, Split, str. 70.

kula je Avala koja se nalazi između najviših vrgorskih četvrti i Gradine. Avala je u prošlosti štitila prilaz tvrđavi Gradini. Sljedeća kula je Tinova kula koja je dobila ime po hrvatskom pjesniku Tinu Ujeviću, a unutar kule se nalaze etno zbirke, galerija, književna vitrina i suvenirnica s turističkim infopunktom. Osim navedenih u gradu se nalaze i Cukarinovića kula, Pakerova kula, Muminova kula i Raosova kula.

Na području Grada Vrgorca se nalaze i mnogobrojna arheološka nalazišta prastarih tragova zakapanja od kojih najstarija sežu i do četiri tisuće godina prije Krista do kasnog srednjeg vijeka. Istraživanja su izvršena na trasi autoceste A-1 te nakon njenog pronalaska ostali su artefakti koji su izloženi u arheološkom muzeju u Makarskoj. Gomile i stećci rasprostranjeni su u ovom kraju i svjedoče o životu prastanovnika koji su bili stočari i ratnici. U Kotezima je uređen Arheološki park iz 14. i 15. stoljeća, a u Prapatnicama nalazi se nekropola s tridesetak stećaka.

U tablici 8. naveden je popis svih zaštićenih kulturnih dobara na području Grada Vrgorca.

Tablica 8: Popis zaštićenih kulturnih dobara na području Grada Vrgorca

MJESTO	NAZIV KULTURNOG DOBRA	VRSTA KULTURNOG DOBRA
Dragljane	Arheološko nalazište Gradina-Pavića gradina	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Dragljane	Crkva sv. Ante Padovanskog	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Dusina	Crkva sv. Petra	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Dusina	Ruralna cjelina Mihaljevići	Nepokretno kulturno dobro-kulturno-povijesna cjelina
Kljenak	Crkva Svih Svetih i srednjovjekovno groblje sa stećcima	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Kokorići	Crkva sv. Jure	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Kozica	Crkva sv. Ilije	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Kozica	Kulturno-povijesna seoska cjelina Katići	Nepokretno kulturno dobro-kulturno-povijesna cjelina
Prapatnice	Srednjovjekovno groblje Velika njiva	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Rašćane	Crkva sv. Stjepana i arheološko nalazište	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Rašćane	Ruralna cjelina Godinjš	Nepokretno kulturno dobro-kulturno-povijesna cjelina
Rašćane	Srednjovjekovno groblje Grebine	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Stilja	Crkva sv. Ivana i srednjovjekovno groblje sa stećcima	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Umčani	Arheološko nalazište Umčani	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Veliki Prolog	Crkva Velike Gospe	Nepokretno kulturno dobro-

		pojedinačno
Vrgorac	Crkva Navještenja Blažene Djevice Marije	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Vrgorac	Elezove i Serdarova kuća	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Vrgorac	Gradski park	Nepokretno kulturno dobro-kulturno-povijesna cjelina
Vrgorac	Kula Bega Cukarinovića	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Vrgorac	Muminova kuća	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Vrgorac	Pakerova kuća	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Vrgorac	Rodna kuća Tina Ujevića	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Vrgorac	Rudnik Paklina	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Vrgorac	Ruralna cjelina Vrgorca	Nepokretno kulturno dobro-kulturno-povijesna cjelina
Vrgorac	Utvrda Gradina	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno
Zavojane	Crkva porođenja Blažene Djevice Marije	Nepokretno kulturno dobro-pojedinačno

Izvor: vlastita izrada autorice prema podacima iz Registra kulturnih dobara, www.min-kulture.hr

4.9. Manifestacije

Od brojnih manifestacija na području Grada Vrgorca zasigurno su najprepoznatljivije „S Tinom u Vrgorcu“, Biklijada, Dani Vrgoračkih jagoda i Dani dalmatinskog pršuta i vina. „S Tinom u Vrgorcu“ je sedmodnevna kulturno-književna manifestacija koja se održava od 30. lipnja do 07. srpnja u čast hrvatskom pjesniku Tinu Ujeviću. Program manifestacije se sastoji od kazališnih predstava, koncerta klasične glazbe i završne večeri s pripadajućim dodjelama nagrada. Biklijada je jesenska pučka fešta koja se održava drugog vikenda u listopadu, a bikla predstavlja napitak koji se dobije miješanjem crnog vina i mlijeka. Ova tradicionalna fešta njeguje i oživljava izvorno, a program se sastoji od večernjeg sajma domaćih proizvoda i rukotvorina te folklornog i zabavnog programa. Dani vrgoračkih jagoda je skup manifestacija grada Vrgorca i TZ Grada koje se održavaju u periodu koji obuhvaća vrijeme berbe jagoda. Vrgoračka jagoda je cijenjena i prepoznatljiva na tržištu i predstavlja brend Grada Vrgorca. Dani Dalmatinskog pršuta i vina je trodnevni eno gastro festival koji se održava u Etno selu Kokorići pod pokroviteljstvom Ministarstva poljoprivrede RH te Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta u RH. Manifestacija je dobila i nagradu „Suncokret ruralnog turizma“ u kategoriji Ruralno-turističke manifestacije za 2017. godinu.

4.10. Turistička ponuda

4.10.1. Ugostiteljska ponuda

Ugostiteljsku ponudu Grada Vrgorca čine registrirani objekti za smještaj, hotel Prvan, restoran Portal, Vina Pilač, restoran Vidikovac, etno selo Kokorići i etno selo Veliki Godinj.

U zadnjih par godina Vrgorac bilježi konstantno povećanje broja ležajeva i smještajnih kapaciteta te je u 2017. godini registrirano ukupno 173 ležaja čime se bilježi znatni rast u odnosu na prošle godine. U tablici broj 9. prikazano je povećanje broja ležajeva u periodu od 2010. godine do 2017. godine.

Tablica broj 9: Povećanje broja ležajeva u vremenu od 2010. godine do 31.12.2017. godine na području Grada Vrgorca

GODINA	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
BROJ LEŽAJEVA	44	44	46	78	94	145	173

Izvor: TZ Grada Vrgorca (2018): Izvještaj o radu turističke zajednice Grada Vrgorca od 01.01.2017. do 31.12.2017., Vrgorac

Od registriranih smještajnih objekata jedno je registrirano seljačko domaćinstvo Borovac, hotel Prvan, a svi ostali objekti su registrirani kao objekti u domaćinstvu (opremljene i uređene kuće, apartmani i vile za odmor sa bazenima).

Od ostale ugostiteljske ponude ističu se etno selo Kokorići i etno selo Veliki Godinj. Etno selo Kokorići je smješteno u selu Kokorići, selo se ističe po svojoj autohtonoj i kamenoj gradnji. Obnovljene stare kuće su pretvorene u ruralne kuće za odmor. U Kokorićima se nalazi i rodna kuća-kula Antuna Prže Prvana u kojoj se nalazi etnografska zbirka koja raspolaže sa preko 250 različitih eksponata koji svjedoče životu na selu i konoba/restoran koji nudi domaća jela i pića i prikazivanje videozapisa o Kokorićima.

Etno selo Veliki Godinj je biser i muzejski primjer pučkog graditeljstva u Zagori. Urbana gradnja kamenih kuća, popločane ulice, kanali za odvod voda, izdvojeni stambeni smještaj od staja za stoku svjedoče o bogatom naslijeđu i kulturi življenja na selu. Etno selo je smješteno u zaseoku sela Raščane na sjevernim obroncima PP Bikovo. U Velikom Godinju sredinom kolovoza održavaju se radionice obrade kamena i priče na guvnu uz folklorne nastupe.

4.10.2. Ostala ponuda

Hotel Prvan osim ugostiteljskih usluga nudi i razne turističke programe i izlete na području Vrgorca poput berbe grožđa, berbe jagoda, branja jabuka, pješačenje na Matokitu, Mihovilu, Riliću i Biokovu. U ponudi je i vožnja biciklom biciklističkim stazama: „Vrgoračkim poljima“, „Tragom Narone“, „Planinska staza“, „Napoleonov put“ i „Od Pakline od Međugorja“.

U mlinici Lukavac nudi se i izletnički program degustiranja domaćih proizvoda i kušanja vina u koji je uključena i vožnja lađom i trupicom na rijeci Matici.

4.11. Analiza turističke potražnje

Porast broja registriranih objekata za smještaj i prehranu prati i povećanje broja dolazaka turista u Vrgorac u protekloj godini te je u 2017. godini ostvareno 8.224 noćenja što je 57,69 % više u odnosu na 2016. godinu te 8.224 noćenja što je 49,09 % više u odnosu na prošlu godinu. U tablici broj 10. dan je prikaz broja dolazaka i ostvarenih noćenja u razdoblju od 2012.-2017. godine.

Tablica broj 10: Sveukupno dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u proteklom šestogodišnjem razdoblju na području Grada Vrgorca

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
DOLASCI	1158	1648	824	1231	1080	1703
NOĆENJA	2188	2741	1177	4290	5516	8224

Izvor: TZ Grada Vrgorca (2018): Izvještaj o radu turističke zajednice Grada Vrgorca od 01.01.2017. do 31.12.2017., Vrgorac

Iz navedene tablice vidljiva je fluktuacija u broju dolazaka i ostvarenih noćenja te je najlošiji rezultat ostvaren u 2014. godini, a najbolji u 2017. godini.

U tablici broj 11. prikazana su noćenja domaćih i stranih turista u proteklom šestogodišnjem razdoblju. Iz tablice je vidljivo da je došlo do znatnog povećanja broja noćenja stranih turista, 53,78 % više u odnosu na prethodnu godinu 2016. godinu.

Tablica broj 11: Noćenja stranih i domaćih turista u proteklom šestogodišnjem razdoblju na području Grada Vrgorca

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
DOMAĆI	1215	1238	503	2134	512	529
STRANI	973	1503	647	2156	5004	7695

Izvor: TZ Grada Vrgorca (2018): Izvještaj o radu turističke zajednice Grada Vrgorca od 01.01.2017. do 31.12.2017., Vrgorac

Od stranih gostiju u 2017. godini na vrgoračkom području najveći udio dolazaka i noćenja ostvarili su gosti iz Njemačke. Na tablici broj 12. prikazan je ostvareni turistički promet po državama na području Grada Vrgorca u 2017. godini.

Tablica 12: Ostvareni turistički promet po državama na području Grada Vrgorca u 2017. godini

DRŽAVA	DOLASCI	NOĆENJA	UDIO DOLAZAKA	UDIO NOĆENJA
Njemačka	357	3.370	21,43 %	41,22 %
Poljska	164	1.010	9,84 %	12,35 %
Francuska	90	539	5,40 %	6,59 %
Ujedinjeno Kraljevstvo	87	531	5,22 %	6,50 %
Hrvatska	270	489	16,21 %	5,98 %
Danska	47	380	2,82 %	4,65 %
Nizozemska	45	248	2,70 %	3,03 %
Austrija	32	238	1,92 %	2,91 %
Koreja, Republika	215	215	12,91 %	2,63%

Izvor: TZ Grada Vrgorca (2018): Izvještaj o radu turističke zajednice Grada Vrgorca od 01.01.2017. do 31.12.2017., Vrgorac

Najveći udio dolazaka i noćenja stranih gostiju u 2017. godini ostvaren je u objektima u domaćinstvu odnosno kućama za odmor i apartmanima (49,39 % dolazaka te 78,60 % noćenja), dok je najveći udio dolazaka i noćenja domaćih gostiju u 2017. godini na području Vrgorca ostvaren u hotelskom smještaju (91,33 % dolazaka i 86,20 % noćenja).²⁹

²⁹ TZ Grada Vrgorca (2018): Izvještaj o radu turističke zajednice Grada Vrgorca od 01.01.2017. do 31.12.2017., Vrgorac, str. 6.

4.12. Globalni turistički trendovi

4.12.1. Globalni turistički trendovi na strani potražnje

Generacija Y ili „Milenijci“ predstavljaju značajan turistički segment i procjenjuje se da ih ima oko 1,8 milijardi na globalnom tržištu i očekuje se da će oni predstavljati 50% svih turističkih putovanja do 2025. godine. Generacija Y preferira upoznavanje neke destinacije kroz autentično kulturno iskustvo i tehnologija za njih predstavlja ključnu ulogu u turizmu. U budućnosti važnu ulogu će imati generacija Z koja slijedi generaciju Y. Generacija Z obuhvaća dobnu skupinu od 6 do 20 godina, ova generacija ima već veliki pristup informacijama, dinamični stil života, višu razinu obrazovanja, veću prilagodljivost na promjene i koriste vrlo često društvene mreže kao izvor informacija. Turisti starije dobne skupine također predstavljaju važan turistički segment jer se smatraju jednim od najbrže rastućih turističkih segmenata. Njihove karakteristike su te da su spremni više potrošiti, žele istražiti svijet, zahtijevaju personalizirane usluge i najčešće putuju zbog zdravstvenih razloga. Rastući segment predstavlja i takozvana srednja klasa, ovaj segment zahtijeva vrijednost za novac i preferiraju jeftinija prijevozna sredstva.

Informacijska tehnologija predstavlja sve važniju ulogu u planiranju, pronalaženju informacija i samoj rezervaciji turističkih usluga. Društvene mreže su postale važan medij u posljednje vrijeme za pronalazak svih relevantnih informacija potrebnih za planiranje putovanja. U posljednje vrijeme povećava se i broj *online* rezervacija preko službenih web stranica i online turističkih agencija. U domeni motiva za putovanjem, u trendu povećanja su aktivni odmor i gastronomija, dok su dosadašnji dominantni motivi za putovanjem „samo sunce i more“ u padu i turisti od ponuđača turističkih usluga zahtijevaju personaliziranu uslugu.

4.12.2. Globalni turistički trendovi na strani ponude

Sukladno već navedenoj sve važnijoj ulozi tehnologije u turizmu, očekuje se kako će roboti, hologrami, interaktivni displayi, pametni telefoni postati važan dio hotelske industrije.

Trenutno pojedini hoteli već koriste napredna tehnološka rješenja u sklopu svog poslovanja kao što su registracija putem pametnih telefona, automatsko paljenje svjetla kada gosti uđu u sobu, automatsko optimiziranje temperature u sobi i slično te se smatra da će to predstavljati sliku hotela u budućnosti.

Digitalni kanali su postali neizostavno sredstvo putem kojeg ponuditelji turističkih usluga dopiru do svojih kupaca, u tome rastuću važnu ulogu imaju društveni mreže i pametni

telefoni. Proces putovanja započinje i završava na Internetu, a 60 % pretraživanja započinje na mobilnim uređajima te 60 % vremena provedenog na Internetu čine društvene mreže. Uzimajući navedeno u obzir kompanije kako bi opstale na tržištu moraju uvažiti važnu ulogu tehnologije kao distribucijskog kanala i implementirati u svoje poslovanje.

Razvoj turizma donosi sa sobom brojne prednosti, ali i određene negativne posljedice ukoliko se princip razvoja turizma se ne temelji na principima održivog razvoja. Kako bi se održivi razvoj adekvatno provodio, važno je da svi sudionici u turizmu prihvaćaju i primjenjuju principe na kojima se održivi razvoj temelji. U posljednje vrijeme sve veći broj kompanija svoje poslovanje provodi uz skladu sa održivim razvojem, a povećava se i svijest turista o važnosti održivog razvoja turizma.

4.13. SWOT analiza

Na temelju prethodne analize destinacije Grada Vrgorca napravljena je SWOT analiza u kojoj su identificirane snage i slabosti destinacije te prilike i prijetnje.

Tablica 13: SWOT analiza

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">• Bolja prometna povezanost (izgradnja tunela Ravča-Drvenik)• Gastronomija kao motiv putovanja• Aktivni odmor kao motiv putovanja• Sustav poticaja za malo i srednje poduzetništvo• Bespovratna sredstva za ruralni turizam	<ul style="list-style-type: none">• Veća prepoznatljivost drugih destinacija (Imotski, Sinj)
SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Ekološka očuvanost prostora• Bogatstvo kulturnih i prirodnih resursa• Bogata gastronomska ponuda• Vrgoračko polje-kvalitetno tlo pogodno za agrikulturnu proizvodnju	<ul style="list-style-type: none">• Nedovoljna prometna povezanost linijama javnog prijevoza• Problem odvodnje otpada• Vodoopskrbni sustav• Nedovoljno valorizirana kulturna i prirodna baština• Nedostatak ponude za zabavne aktivnosti• Nedovoljna sportsko-rekreacijska infrastruktura

Izvor: Vlastita izrada autorice.

5. SMJERNICE ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA NA PODRUČJU VRGORCA

Destinacija Vrgorac ima pogodne resurse za daljnji razvoj ruralnog turizma na vlastitome području. Vrgorac ima ekološki očuvani prostor, bogatu kulturnu i gastronomsku ponudu i vrgoračko polje je pogodno za poljoprivredne djelatnosti. Daljnji smjer razvoja bi trebao se temeljiti na održivom razvoju. Održivi razvoj turizma je ključan kako bi se očuvali prirodni, kulturni resursi i ujedno osigurao ekonomski razvoj. Razvoj ruralnog turizma prema principima održivog razvoja ima važnu ulogu u revitalizaciji ruralnih područja. Postoje tri glavna smjera u kojima se kreće revitalizacija ruralnog područja, a to su³⁰:

1. Revitalizacija putem prirode - zaštitom i očuvanjem bio raznolikosti. Ovaj oblik revitalizacije je karakterističan za područja sa velikom gustoćom naseljenosti i niskim potencijalom poljoprivredne proizvodnje.
2. Revitalizacija putem rekreacije - zaštitom i očuvanjem kvalitete života te bio-rznolikosti. Ovaj oblik revitalizacije karakterizira nizak poljoprivredni potencijal te srednja ili pak velika gustoća naseljenosti ruralnog područja.
3. Revitalizacija putem ekonomskog razvoja - stvaranje povezanosti između poljoprivrednih djelatnosti i turizma. Glavni cilj je ekonomski razvoj ruralnog područja i ovaj oblik revitalizacije je karakterističan za ruralno područje u kojem postoji poljoprivredni potencijal, ali sa malom gustoćom naseljenosti.

Revitalizacija putem ekonomskog razvoja ima poseban značaj u revitalizaciji ruralnih područja u okolini Vrgorca koja se suočavaju sa izraženom depopulacijom i lošom ekonomskom situacijom. Ruralni turizam pomaže i u ponovnom oživljavanju poljoprivredne djelatnosti koja nažalost polako zamire. Ruralni turizam osim što potpomaže gospodarskom razvoju, omogućuje i očuvanje lokalnog identiteta, tradicije i običaja, potiče tradicijsku proizvodnju i pomaže očuvanju prirodnih i kulturnih resursa destinacije.

³⁰ Pivčević, S., Mandić A., (2012): Potencijal turizma u revitalizaciji ruralnih područja uz očuvanje i valorizaciju zavičajne baštine u Mrkonjić, A. (urednik), Zavičajna baština i održivi razvoj – oživjeti baštinu pa živjeti od nje, Književni krug, Split, str. 15-16.

Preporuke za daljnji razvoj ruralnog turizma na području Vrgorca su:

1. Razvoj ruralnog turizma uz poštivanje principa održivog razvoja turizma. Iznimno je važno zaštititi kulturne i prirodne vrijednosti jer oni predstavljaju temeljni resurs na kojem se ruralni turizam i bazira.
2. Glavni cilj razvoja ruralnog turizma bi trebao biti podizanje kvalitete života u zajednici vodeći brigu o dobrobiti lokalnog stanovništva i sprečavanje daljnje depopulacije uz ponovno privlačenje lokalnog stanovništva koje se je odselilo.
3. Brendiranje destinacije na način da se odabere i promovira određena karakteristika destinacije koja će privući potencijalne turiste s posebnim naglaskom na dodanu vrijednost koju će turisti dobiti natrag za svoje uloženo vrijeme i novac.
4. Stvaranje integralnog turističkog proizvoda, dakle zajednički nastup svih ponuditelja u destinaciji i zajednička promocija kako bi se promovirale jednake karakteristike i stvorio identitet destinacije.
5. Suradnja javnog i privatnog sektora po pitanju daljnjih smjernica razvoja.
6. Sudjelovanje svih dionika u destinaciji, dakle uključujući i lokalno stanovništvo u donošenju odluka u svezi razvoja turizma i njihov konsenzus ključan je kako bi destinacija dugoročno opstala na tržištu. Stoga, potrebno je i upoznati lokalno stanovništvo sa svim dobrobitima koje ruralni turizam može pridonijeti destinaciji.
7. Uvažavanje dominantne uloge informacijskih tehnologija kao sredstva za privlačenje, pronalazak svih potrebnih informacija o putovanju o turističkim uslugama i proizvodima, sredstva putem kojeg se vrše rezervacije i šalju povratne informacije. Dakle, potrebno je promovirati destinaciju i njene proizvode on-line i osigurati mogućnost on-line rezervacije i naplate stvaranjem on-line rezervacijskog sustava.
8. Korištenje društvenih mreža za promociju svojih proizvoda i usluga, informiranje potencijalnih kupaca i dobivanje povratnih informacija od strane korisnika.
9. Novčani ili neki drugi oblik poticaja za nove poduzetnike koji mogu pridonijeti obogaćivanju ponude destinacije.
10. Poboljšati prometnu povezanost Grada Vrgorca sa ostalim gradovima u županiji, a posebice sa gradovima u priobalnom području.

6. ZAKLJUČAK

Ruralni turizam je specifičan oblik turizma koji obuhvaća turističke aktivnosti koje se odvijaju u ruralnom prostoru i kojima je cilj doživljavanje i upoznavanje kulture i tradicijskih običaja. On spada pod složene oblike turizma jer se u sklopu ruralnog turizma mogu pojaviti različiti pojavni oblici poput agroturizma, zavičajnog turizma, rezidencijalnog turizma, kulturnog turizma, edukacijskog turizma, sportskog turizma, lovnog turizma i dr.

U Hrvatskoj ruralni turizam još uvijek je nedovoljno razvijen i prepoznat kao ključan faktor za ponovno oživljavanje ruralnih područja u Hrvatskoj. Broj dolazaka turista u okviru ruralnog turizma se ne evidentira posebno, ali se dolasci mogu pratiti zbrajanjem dolazaka i noćenja prema smještajnim objektima koji se nalaze u ruralnim područjima. Prema tim podacima broj dolazaka je porastao, ali još uvijek je taj broj premalen u odnosu na dolaske u priobalnom području Hrvatske.

Vrgorac ima bogate prirodne i kulturne resurse i ima preduvjete za daljni razvoj ruralnog turizma. Ruralni turizam je ključan pokretač razvoja ruralnih sredina koja se suočavaju sa depopulacijom i lošom ekonomskom situacijom. U zadnjih par godina u Vrgorcu vidljivi su pomaci što se tiče povećanja broja dolazaka, noćenja i broja ležajeva u proteklom razdoblju, iako još uvijek nedovoljno. Vrgorac se još uvijek ne percipira kao turistička destinacija, stoga, potrebno je iskoristiti potencijale koje Vrgorac posjeduje na adekvatan način i iskoristiti sve prednosti koje ruralni turizam može donijeti destinaciji. Daljnji smjer razvoja ruralnog turizma mora uključivati odrednice održivog razvoja turizma kako bi se postigli najoptimalniji rezultati, dakle, poboljšati će se standard života lokalnih ljudi, poboljšati ekonomska situacija i ujedno očuvati prirodni i kulturni resursi. Nužan je i zajednički nastup svih ponuditelja u destinaciji koji će ponuditi jedinstveni proizvod destinacije koji će pružiti dodatnu vrijednost svome kupcu. Potrebno je i riješiti unutarnje probleme destinacije poput problema vodoopskrbnog sustava, slabe prometne povezanosti i nedostatka turističke ponude. Ukoliko se ozbiljno pristupi problemu razvoja turizma te na adekvatan i sustavan način odrede smjernice održivog razvoja i te iste smjernice se realiziraju u praksi, a cijeli razvoj se sustavno kontrolira, Vrgorac i njegova okolica imaju svijetlu budućnost po pitanju turističkog razvoja.

LITERATURA

Knjige:

1. Čorak, S., Mikačić, V. (2006): Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb
2. Demonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj: s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb
3. Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula.
4. World Tourism organisation (2004): Rural Tourism in Europe: Experiences, Development and Perspectives, WTO.

Časopisi:

1. Miljak, T., Bačić, L., Kitić, M.(2012): Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu na primjeru Republike Hrvatske u Učenje za poduzetništvo (Urednik), Vol. 2., No.1., Zagreb, str. 327.
2. Petrić, L. (2006): Izazovi razvoja ruralnog turizma u Vukonić B. (Urednik), Dosadašnja praksa u Europi i reperkusije na Hrvatsku Acta turistica Vol 18, str. 143-144.
3. Lane, B. (1994): What is rural tourism, Journal of Sustainable Tourism, Vol. 2.

Rad u zborniku konferencije:

1. Pivčević, S., Mandić A., (2012): Potencijal turizma u revitalizaciji ruralnih područja uz očuvanje i valorizaciju zavičajne baštine u Mrkonjić, A. (urednik), Zavičajna baština i održivi razvoj – oživjeti baštinu pa živjeti od nje, Književni krug, Split, str. 15-16.

Izvori s Interneta:

1. Demonja, D. (2014): Pregled i analiza stanja ruralnog turizma u Hrvatskoj, Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr> (02.04.2018.)
2. Državni zavod za statistiku (2013): Popis stanovništva, stanova i kućanstava 2011., raspoloživo na: www.dzs.hr (20.04.2018)

3. Državni zavod za statistiku (2018): Dolasci i noćenja turista u 2017. godini, raspoloživo na: www.dzs.hr (10.04.2018.)
4. Etno selo Kokorići-naslovna stranica (Internet), raspoloživo na: www.hotelprvan.hr (22.04.2018.)
5. Ekonomski fakultet u Splitu (2016): Strategija razvoja Grada Vrgorca, Split, raspoloživo na: www.vrgorac.hr (18.04.2018.)
6. HAOP: Zaštićena područja u Hrvatskoj (2017), raspoloživo na: www.haop.hr (15.05.2018.)
7. HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske-nacionalni katalog, raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/hgkatalogruralniturizamhrvatskeweb57728ea64487b.pdf> (07.04.2018.)
8. Mandarić, M., Bašić, V., Rakuljić, S. (2007): Program ukupnog razvoja Grada Vrgorca, Solin, raspoloživo na: www.vrgorac.hr (20.04.2018.)
9. Maxicon d.o.o.(2017): Plan gospodarenja otpadom Grada Vrgorca za razdoblje 2017.-2022, raspoloživo na: www.vrgorac.hr (23.04.2018.)
10. Ministarstvo kulture: Registar kulturnih dobara, raspoloživo na: www.min-kulture.hr (25.04.2018.)
11. The European Agricultural Fund for Rural Development (2015): Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. godine, raspoloživo na: <https://ruralnirazvoj.hr> (25.04.2018.)
12. Turistička zajednica grada Vrgorca-naslovna stranica (Internet): raspoloživo na: www.tzvrgorac.hr (20.04.2018.)
13. Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije (2017): Statistička analiza turističkog prometa 2016., Split, kolovoz 2017., raspoloživo na: www.dalmatia.hr (02.06.2018.)
14. Vrgorac- Veliki godinjš-naslovna stranica (Internet), raspoloživo na: <https://www.dalmatia.hr> (21.04.2018.)
15. Vrgorac- katalog (2014), dostupno na www.vrgorac.hr (23.04.2018.)

Ostalo:

1. Turistička zajednica Grada Vrgorca (2018): Izvještaj o radu turističke zajednice Grada Vrgorca od 01.01.2017. do 31.12.2017., Vrgorac.

POPIS TABLICA

1. Tablica 1: Kriteriji za definiranje okvira ruralnog turizma.....	3
2. Tablica 2: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u Hrvatskoj.....	10
3. Tablica 3: Turistički promet u OPG, seljačkim domaćinstvima po kategoriji i prosječna popunjenost u Splitsko-dalmatinskoj županiji.....	10
4. Tablica 4: Broj dolazaka i ostvarenih noćenja u dalmatinskoj zagori u 2016. Godini.....	11
5. Tablica 5: Objekti seoskog turizma u Hrvatskoj po regijama.....	13
6. Tablica 6: Popis zaštićenih područja unutar RH.....	13
7. Tablica 7: Broj stanovnika u naseljima Grada Vrgorca prema Popisu iz 2011. godine.....	16
8. Tablica 8: Popis zaštićenih kulturnih dobara na području Grada Vrgorca.....	24
9. Tablica broj 9: Povećanje broja ležajeva u vremenu od 2010. godine do 31.12.2017. godine.....	26
10. Tablica broj 10: Sveukupno dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u proteklom šestogodišnjem razdoblju na području Grada Vrgorca.....	27
11. Tablica broj 11: Noćenja stranih i domaćih turista u proteklom šestogodišnjem razdoblju na Području Grada Vrgorca.....	27
12. Tablica 12: Ostvareni turistički promet po državama na području Grada Vrgorca u 2017. godini	28
13. Tablica 13: SWOT analiza.....	30

SAŽETAK

U radu se analizira destinacija Vrgorac i definiraju se njene temeljne prednosti i slabosti. Analiza se vrši u cilju utvrđivanja mogućnosti daljnjeg razvoja ruralnog turizma na području Vrgorca i njegove okolice. Vrgorac i njegova okolna sela suočavaju se sa izraženom depopulacijom i lošim gospodarskim stanjem. Stoga, ruralni turizam može poboljšati ekonomsku situaciju stvaranjem novih radnih mjesta i poticanjem poljoprivredne proizvodnje. Ruralni turizam uz princip održivog razvoja će osigurati i valorizaciju prirodnih i kulturnih resursa koje destinacija posjeduje. Vrgorac ima potrebne resurse za razvoj ruralnog turizma, ali potencijali još uvijek nisu dovoljni iskorišteni te je potrebno odrediti smjernice za održivi razvoj i izvršiti realizaciju istih.

Ključne riječi: Vrgorac, ruralni turizam i održivi razvoj.

SUMMARY

In this paper the destination of Vrgorac and her strengths and weaknesses are being analyzed in order to define the possibility of further growth of rural tourism in the area of Vrgorac. Vrgorac is being faced with depopulation and poor economic state. Therefore, rural tourism can improve economic situation by generating new jobs and boosting agricultural activity. Rural tourism followed by principles of sustainable tourism can help also in evaluation of natural and cultural heritage of destination. Vrgorac has a resources which are necessary for growth of rural tourism but potentials are not yet used in a productive way, therefore it is necessary to define the key guidelines for sustainable growth of tourism.

Key words: Vrgorac, rural tourism and sustainable tourism.